

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Юзва Л.В., здобувач ступеня вищої освіти магістра ННІ № 1 НАВС.
Науковий керівник: **Письменний Д.П.**, професор кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, професор.

В останні роки активізувалась діяльність держави, спрямована на створення цілісного та дієвого механізму захисту прав, свобод і законних інтересів дітей. І це не випадково. Статистичні дані засвідчують, що правопорушення серед неповнолітніх продовжують зростати. В Україні проживає понад 8,5 млн. дітей, з яких майже 70 тис. у сім'ях, які опинились у складних життєвих обставинах. Щороку за бродяжництвом 12 тис. неповнолітніх потрапляють до дитячих притулків. У третині регіонів держави впродовж останніх років спостерігається негативна тенденція до зростання злочинності серед неповнолітніх, вчинення ними повторних злочинів, у групі осіб, а також у сфері незаконного обігу наркотиків, зростає питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів. 5,9 тисяч неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Кожен десятий злочин вчиняється неповнолітніми або за його участю [1].

Проблеми кримінального провадження щодо неповнолітніх постійно досліджуються вченими, зокрема це – наукові праці Зеленського С.М., Лук'янчикова Є.Д., Маляренко В.Т., Омеляненко Г.М., Омельченко Г.М., Романюка А.Б., які безпосередньо стосуються питань кримінального провадження в справах про правопорушення щодо неповнолітніх в Україні.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх регулюється, перш за все, главою 38 Кримінального процесуального кодексу України. Для кримінального провадження про злочини, які вчинені неповнолітніми, законом встановлено особливий предмет доказування. При

провадженні досудового розслідування та судовому розгляді щодо неповнолітніх, крім обставин, зазначених у ст.91 КПК України, необхідно з'ясувати обставини, які передбачені ст.485 КПК України, зокрема:

- повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально - психологічні риси особи, які необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і в якій мірі міг керувати ними;

- ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;

- умови життя та виховання неповнолітнього;

- наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [2; с. 295].

Також у Кримінальному процесуальному кодексі України чітко окреслена процедура провадження щодо неповнолітніх, які після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого можливе настання кримінальної відповідальності, вчинили суспільно небезпечне діяння. Зараз ми маємо дві нормативно правові визначені систематизовані процедури провадження щодо неповнолітніх: а) які є суб'єктами кримінального правопорушення; б) які вчинили суспільно небезпечне діяння до досягнення віку з якого можливе настання кримінальної відповідальності [2; с.300].

Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх враховує вікові, інтелектуальні, психологічні й інші особливості цих осіб, відсутність у них життєвого досвіду, певне обмеження загальної громадянської дієздатності і матеріальної відповідальності та ін. Крім того, беручи до уваги специфіку відповідальності суб'єктів, законом передбачені додаткові гарантії охорони прав і законних інтересів неповнолітніх, попереджувального впливу судочинства.

До таких гарантій можна віднести наступні:

1) в провадженні щодо неповнолітніх обов'язково беруть участь батьки або інші законні представники неповнолітнього в кримінальному провадженні за участю неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого (ст.488 КПК України), а також представник служби у справах дітей. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, суд за його клопотанням, клопотанням прокурора чи за власною ініціативою своєю ухвалою має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих процесуальних чи судових дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні і залучити замість нього іншого законного представника. Винятковими можна визначити такі випадки : а) законний представник є недієздатним; б) вчиняє дії які можуть призвести до несприятливих наслідків для неповнолітнього; в)вчиняє проти неповнолітнього протиправні дії; г) є співучасником у вчиненні кримінального правопорушення.

2) до неповнолітніх підозрюваних чи обвинувачених, крім запобіжних заходів, передбачених ст.176 КПК, може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи (ст.493 КПК України). До того ж, ст. 492 КПК України передбачає специфіку застосування таких запобіжних заходів, як затримання та тримання під вартою. Затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися до неповнолітнього лише у разі, якщо він підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умови, що застосування іншого запобіжного захисту не забезпечить запобігання ризикам, зазначеним у статті 177 Кримінального процесуального кодексу. Тобто коли наявні дані про особистість неповнолітнього та тяжкість вчиненого ним злочину свідчить, що ці заходи є єдиними в даних умовах, які можуть забезпечити належну поведінку неповнолітнього.

3) на відміну від загального порядку виклику в кримінальному провадженні, неповнолітній підозрюваний, обвинувачений

викликається до слідчого , прокурора, слідчого судді, суду через його батьків або інших законних представників, яким надсилається відповідна повістка про виклик. Інший порядок виклику допускається, коли це обумовлено обставинами встановленими під час кримінального провадження, зокрема: відсутності у неповнолітнього батьків ; приводу неповнолітнього; доцільності негайного допиту або проведення іншої слідчої (розшукової) дії, без залучення законного представника, якщо є підстави вважати, що він може негативно вплинути на неповнолітнього.

4) допит неповнолітнього провадиться за загальними правилами , з урахуванням особливостей зазначених у статтях 226, 227, 490, 491 Кримінального процесуального кодексу України, зокрема обов'язковою є присутність захисника.

5) Якщо неповнолітній підозрюваний брав участь у вчиненні кримінального правопорушення разом із дорослим, повинна бути з'ясована можливість виділення окремих проваджень щодо кожного з них. Метою здійснення цих дій є індивідуальний підхід до дитини, позбавлення її негативного впливу з боку дорослих співучасників кримінального правопорушення, забезпечення проведення досудового розслідування в найкоротший час.

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що організація та проведення кримінального провадження щодо неповнолітніх, спрямований на захист їх прав, до них застосовується насамперед заходи виховного характеру та ресоціалізація і вже в останню чергу – покарання [3, с.674].

Список використаних джерел:

1. Про стан організації роботи з неповнолітніми правопорушниками, які перебувають на обліку в підрозділах кримінально-виконавчої інспекції; ДЕРЖАВНА ПЕНІТЕНЦІАРНА СЛУЖБА [Електронний ресурс], - 2015 - URL:http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/printable_article/783961.jsessionid=D338069A464F3AD33EFE44FC4F3FC9D9

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 січ. 2017 року: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. -327с. – (Кодекси України)

3. Кримінальний процес: підручник / Ю.М.Грошевий, В.Я.Тацій, А.Р.Туманянц, та ін. ; за ред. В.Я.Тація, Ю.М.Грошевого, О.В.Капліної, О.Г.Шило. – Х. : Право, 2013. – 824с.